

*Лемещенко-Лагода В. В.
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного*

ЛЕКСИКОГРАФІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ДОСВІД ШОТЛАНДІЇ

Культурно-історична цінність та значущість кожної мови зумовлена, перш за все, тим, що мова є не тільки засобом комунікації, а й способом збереження численних знань та традицій певного народу, засобом зв'язку між поколіннями, невід'ємною складовою, без якої саме існування нації як такої стає неможливим. Мова – це інструмент, знаряддя культури, яке формує особистість людини, його систему цінностей. Загибель мови, таким чином, призводить й до загибелі культури та історії певного народу, та його подальшої асиміляції до домінуючої мови та нації. Саме тому на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки все більше уваги приділяється питанням співвідношення мови та культури.

У процесі своєї життєдіяльності нація виробляє власні культурні коди, які й визначають власне її буття. Таким чином, національна культура постає символічним світом, у якому поєднуються потреби, цінності, ідеали та устрій життя спільноти. Усі важливі історичні події, що мали вплив на розвиток нації як такої, сприяли об'єднанню, знаходять своє відображення у культурі.

Культура з'єднує націю зсередини, вказує на спільність життєвого устрою різних соціальних або етнічних груп на ментальному, побутовому церемоніальному та інших рівнях. Більш того формування культурної ідентичності є першочерговим етапом та базисом для формування національної, оскільки саме культурне самовизначення сприяє ототожненню себе з певною культурною спільнотою, а згодом й з нацією.

Поняття культурної та національної ідентичності не є тотожними адже культурна ідентичність виникає при ототожненні індивіда з певними культурними моделями спільноти, а національна ідентичність формується через співвіднесення себе з певною нацією та розуміння своєї приналежності до неї.

Цінності однієї національної спільноти, які відсутні в іншій, або суттєво відрізняються від наявних, становлять національний соціокультурний фонд, який так чи інакше знаходить своє відображення у мові, у тому числі через

збереження та відтворення національно-маркованих лексичних одиниць у словниках, що виступають носіями генетичної пам'яті народу, його життя та діяльності.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки національно-маркована лексика розглядається з різних точок зору із врахуванням закономірностей мовної поведінки носіїв, особливостей відображення культурних явищ у мові, впливу культурного компонента на значення лексичної одиниці, тощо. У вітчизняних розвідках національно-культурний компонент визначають як семантичні складники слів, словосполук, слова-поняття, за допомогою яких мовний код фіксує національні особливості у світосприйнятті довкілля (Гдовская 1993: 4), а також як елемент семантичної структури слова, який найповніше відображає особливості національного характеру й сприйняття світу (Бурлакова 2006). На нашу думку, національно маркована лексика має в своїй семантичній структурі національно-культурний, або національно-етнічний компонент, який містить певні фонові знання притаманні для певної нації (носіїв мови), які, в свою чергу, зумовлені культурою і побутом, суспільним ладом, традиціями та звичаями даної нації.

Адекватне відтворення національно-маркованої лексики у перекладних словниках міноритарних мов повинно реалізовуватись із дотриманням багатьох параметрів, які б дали змогу не тільки зрозуміти значення поняття, а й правильно його вжити у повсякденному спілкуванні.

Науковець М. Бурлакова (2006: 143) головним недоліком словникової статті до національно-маркованої лексичної одиниці називає відсутність територіальних та стилістичних позначок, що унеможлиблює коректне використання поданого поняття користувачем. Саме тому О. Карпова (2005: 32) вважає за потрібне включати до складу словникової статті вербальні ілюстрації, що відображають функціонування лексичної одиниці в мовленні. Таким чином, укладання словникової статті до національно-маркованої одиниці міноритарної мови передбачає, у першу чергу, її чітку організацію, наявність усіх елементів необхідних для її адекватного розуміння та відтворення. Проте, на думку вченої О. Іваніщевої (2005: 16), головним завданням укладання словникової статті до національно-маркованої лексичної одиниці є правильне тлумачення явища мовою перекладу та коректний підбір еквіваленту.

Необхідність розробки вищезазначеної проблеми на території сучасної Шотландії, де взаємодіють три мови – шотландський варіант англійської мови (Scottish English), шотландська мова Скотс (Scots) та шотландська гельська мова (Scottish Gaelic), глибоко усвідомлюється зарубіжними (R. Crawford, J. Considine, M. G. Dareau, Ch. Jones, I. Macleod, C. Mark, A. L. K. Nihtinen, L. Pike,

S. Pons-Sanz, Ch. Robinson), зокрема шотландськими (A.J. Aitken, A. MacCoinnich, I. Macleod, R. O. Madalalaigh, J. McClure, W. McLeod, S. Rennie) науковцями. Незважаючи на те, що шотландська мова Скотс (Scots) і шотландська гельська мова (Scottish Gaelic) були визнані регіональними міноритарними мовами після ратифікації Британією у 1992 р. Європейської хартії регіональних мов і мов меншин, а у 2005 році шотландській гельській мові було присвоєно статус другої офіційної мови Шотландії, обидві мови потребують низки заходів задля збереження та подальшого розвитку, серед яких вивчення наявних та укладання нових словників є одним з пріоритетних напрямів.

У період з 2001 року шотландські мовні товариства актуалізували свою діяльність, результатом якої стало видання понад 70 словників, кожен з яких пропонує власну версію подання національно-маркованих одиниць.

ScottishNationalDictionary надає широкий опис із зазначенням усіх можливих культурних компонентів, які містить подана лексична одиниця.

HOGMANAY, n. Also .†hogmana(e); hogminay, -ae, hogmenay, †-ai, †hogmynae, †hoguemennay, hogmonay, -ey; †hagmenay, †-ai, †hagmané; hugmenay (Gall. 1824 MacTaggartGallov. Encycl. 273); huigmanay (Sc. 1829 G. Robertson Recollections 117); hoghmanay; hagmonick; hangmanay (Rxb. 1832 Border Mag. (May 1938) 75, 1923 Watson W.-B.); hanginay (Rxb. 1923 Ib.); hogernoany, huggeranohni (Sh. 1948 New Shetlander No. 13. 19, 24). [hɔgmə'ne:]

1. The 31st December, the last day of the year, New Years Eve. Sc. 1696 Atholl MSS. (1 Jan.): I passed on of his sh[illing]s to too poor women I brought up to my chamber yester-night to heare them sing a hog ma nae song.

2. A New Years gift, esp. a gift of oat-cakes, bread or the like, given to or solicited by children on New Years Eve; the cry uttered by them; any form of hospitality, esp. a drink, given to a guest to celebrate the New Year, or a gratuity given to tradesmen and employees on that day.

Надання повного опису допомагає зрозуміти головний і прихований зміст, звернути увагу на культурні та національні особливості.

У свою чергу ConciseDictionaryofScottishwordsandPhrases (2006) значно скорочує тлумачення лексичної одиниці, зводячи тільки до розкриття одного із значень.

Hogmanay the night of December 31, called in England New Year's Eve and a time of celebration and revelry in Scotland. [Mystery surrounds the origin of the word. There have been many suggested derivations, the most generally accepted being that it is derived from the Old French word *aguillaneuf*, a New Year's gift.

«Mobile Scots Dictionary» (2020) надає хоч і скорочене тлумачення, проте достатньо інформативне для розуміння основних культурних компонентів, що містить подана лексична одиниця.

Hogmanay [hɔgmə'ne:] n.

New Year's Eve.

A new year's gift such as oatcakes, bread or the like given to or solicited by children on New Year's Eve.

The cry uttered by children for such a gift.

Однак, Scots Dictionary for schools» (2021), який спеціально був створений саме для школярів, які у більшості своїй тільки у школі починають більш менш заглиблюватись у вивчення національної мови, скорочує тлумачення лексичної одиниці до кількох еквівалентів, які не розкривають культурної інформації, та унеможливають коректне сприйняття та збереження національного культурного коду.

Hogmanay

noun

1. New Year's Eve

2. New Year's gift

Отже, з наведеного вище можна зробити висновок, що коректне тлумачення національно-маркованої лексичної одиниці можна знайти тільки у великому тлумачному словнику, яким зазвичай віддають перевагу спеціалісти-філологи, у той час як словники, розраховані на пересічного читача, надають досить звужену культурну інформацію, або взагалі оминають її, надаючи тільки перекладні еквіваленти, що не розкривають національного культурного коду. Таким чином, нехтування важливою культурної інформацією може призвести до втрати культурного коду як такого та мати значний вплив на формування національної свідомості.

Використана література:

1. Гдовская Б. Лексика страноведческих реалий в художественном тексте : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Киев, 1993. 210 с.
2. Бурлакова М. К проблеме культурологической направленности учебного словаря: Английская лексикография: формирование, развитие, современное состояние : юбилейный сборник научных статей. Иваново : Иван. Гос. ун-т, 2006. С. 135–153.
3. Карпова О. Лексикографические портреты словарей английского языка. Иваново : Иван. гос. ун-т, 2005. 185 с.
4. Иванищева О. Лексикографирование культуры в двуязычном словаре : автореф. дис. ... докт. филол. наук. Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2005. 31 с.
5. Kirkpatrick В. Concise Dictionary of Scottish words and Phrases. 2006 160 p.
6. Scots Dictionary for Schools. 2021. URL: <https://dsl.ac.uk/our-publications/scots-dictionary-for-schools-app/> (дата звернення: 08.04.2021).

7. The Dictionary of the Scots language. 2000. URL: <http://www.dsl.ac.uk/> (дата звернення: 05.04.2021).

DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-MKfpgoe-2022.22>

УДК 81'322.5:070

*Ляшенко А. В.
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського*

**СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ МОВЛЕННЯ
ЧИТАЦЬКОЇ АУДИТОРІЇ ЯКІСНОЇ ТА ЖОВТОЇ ПРЕСИ
(на матеріалі листів читачів газет FRANKFURTER ALLGEMEINE TA BILD)**

На сьогоднішній день друковані газети, журнали, часописи відіграють важливу роль у формуванні соціокультурного аспекту мовлення. З кожним днем зацікавленість до сучасних видань у аудиторії зростає. Центр дослідження Німеччини «Statista» стверджує, що рівень листів та коментарів до редакцій від читачів у 2018 році суттєво збільшився.(5,16.11.2018). Немає сумніву, що класичний тип тексту «листи до редакції» чи «*Leserbriefe*» набувають нових характеристик у комп'ютерну добу, де панує Інтернет.

У соціокультурному аспекті дослідження читацької аудиторії якісної та жовтої преси демонструється комунікативна поведінка носіїв певної культури, визначаються особливості коментування та функціонування *Leserbriefe*, динаміка їх розвитку, що розкривають важливість та цінність своєрідного сприйняття коментарів, втіленого у німецькій мові.

У всесвітньо відомому німецькому словнику *Duden* можна знайти пояснення значення *Leserbriefe*. «*Лист від читача до автора, редактора опублікованого тексту, (особливо містить політичну думку) лист від читача газети до цієї газети*». (Duden n.d.)

Завдяки таким листам можна проаналізувати, які саме теми публікацій є актуальними та які проблеми хвилюють читачів найбільше.

Сучасна українська дослідниця Ю. Запорожцева (електронний ресурс) стверджує, що соціокультурна компетентність – це знання соціокультурного контексту використання іноземної мови та вміння спілкуватися в даному контексті. У цьому випадку великого значення набувають такі риси спілкування як: неупередженість, повага, терпимість до співрозмовника,